

DYSLEXIEPROTOCOL

juni 2015

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Lees- en spellingonderwijs op Montessorischool Soest	3
3. Wat is dyslexie?	4
4. Signaleren van dyslexie	5
5. Hulp bij leesproblemen	8
6. Diagnostiek/onderzoek	9
7. Samenwerking met ouders	12
8. Begeleiding	13
9. Overdracht naar volgende bouw	15
10. Overdracht naar het voortgezet onderwijs	15
Bijlage 1 Aanbieders dyslexieonderzoek	11
Bijlage 2 Tips voor thuis	16
Bijlage 3 Extra hulp bij leesproblemen	18

1. Inleiding

Leren lezen is een van de belangrijkste pijlers is voor schoolsucces. Lezen is van groot belang voor het verloop van de schoolloopbaan, het zelfvertrouwen en het latere maatschappelijk functioneren van de leerlingen. Wij vinden het belangrijk extra faciliteiten te bieden aan kinderen die dreigen achter te raken op het gebied van de geletterdheid. We willen preventief werken en leggen het accent op vroeg signaleren en remediëren in de onderbouw en middenbouw. In dit protocol staan de afspraken over de begeleiding van leerlingen met lees- en spellingproblemen.

2. Lees- en spellingonderwijs op Montessorischool Soest

In de groepen 1 en 2 wordt door een breed aanbod gewerkt aan de tussendoelen beginnende geletterdheid. Er wordt aandacht besteed aan woordenschat, mondelinge taal en leesplezier, waarvan bekend is dat er met name een (preventieve) invloed is op de leessnelheid en begrijpend lezen op latere leeftijd. Verder wordt gewerkt aan letterkennis (letter van de week), het fonologisch en fonemisch bewustzijn.

In groep 3 wordt gewerkt met de methode Veilig Leren Lezen, aangevuld met Zo leren kinderen lezen en spellen (José Schraven): aanbieding letters, letterdictees, woorddictees, hakstroken. De leerlingen krijgen vier keer per week in een apart lokaal instructie van een andere leerkracht dan de groepsleerkracht. In de groep vinden verwerkingsactiviteiten plaats, zoals werken in het werkboek, op de computer en de speelleeset. Het leesonderwijs in groep 4 t/m 8 bestaat uit een breed taalaanbod, voorlezen, stillezen, Nieuwsbegrip, Estafettelezen (voor de zwakke lezers), boekenlijsten en woordenschatonderwijs. Indien nodig wordt er met leesouders gelezen of in tweetallen (duo of tutor).

Leerlingen die onvoldoende taal beheersen krijgen in de NT2 groep (onderbouw en groep 3, 4) een extra taalaanbod, in kleine groepjes met een aparte leerkracht.

Het spellingsonderwijs volgt de methode Taaljournaal. Deze methode wordt in het schooljaar 2016/17 vervangen.

3. Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Dyslexie is een complex probleem dat invloed heeft op het algeheel functioneren van de leerling. Dyslexie uit zich bij elk individu anders, maar in het algemeen gesproken geldt het volgende:

- Er zijn automatiseringsproblemen bij het (leren) lezen en/of spellen.
- Deze problemen zijn hardnekkig en resistent tegen behandeling (didactische resistentie).
- De problemen zijn niet te herleiden tot andere problemen of stoornissen.
- Er is vaak sprake van een erfelijke component: bij dyslectische leerlingen wordt vaak dyslexie in de familie aangetroffen.
- Kinderen met dyslexie hebben vaak problemen met automatiseren, zoals bij het rekenen de tafels en bijvoorbeeld sommen van 1-10. Ook bij topografie kunnen ze problemen hebben met automatiseren.
- Er kunnen problemen zijn bij de taakaanpak: problemen in de handelingsvolgorde.
- Kinderen met dyslexie lopen het risico op sociaal-emotionele problemen, waarbij de omgeving een grote rol kan spelen om dit te voorkomen.

- Dyslexie kan gecombineerd voorkomen met andere ontwikkelingsproblemen zoals AD(H)D, ASS of angststoornissen (co-morbiditeit). Er wordt van Ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) gesproken als het kind naast de dyslexie geen ggz-stoornis, beperking of andere taal- of leerstoornissen heeft die belemmerend zijn voor dyslexieonderzoek en/of –behandeling.

4. Signaleren van dyslexie

Op onze school gaan we uit van de professionaliteit van de leerkracht. De leerkracht gaat dagelijks met de leerlingen om, ziet hoe ze werken en leren, weet hoe hun vooruitgang is en hoe ze zich emotioneel ontwikkelen. Daarnaast monitoren we de ontwikkeling met het CITO- leerlingvolgsysteem.

De gegevens die wij gebruiken bij de signalering van mogelijke dyslexie:

- De informatie van de ouders bij aanmelding op school.
- Observaties in de klas met betrekking tot werkhouding, leerbaarheid, onthouden, automatiseren, interesse in activiteiten die met taal, geletterdheid en lezen te maken hebben.
- Signalering Onderbouw: 3 keer per jaar de Kleutermijlpalen, waarin ook de taalontwikkeling (beginnende geletterdheid, communicatie, woordenschat) wordt meegenomen. Bij beginnende geletterdheid wordt gekeken naar de fonologische vaardigheden en letterkennis. Er worden aanvullend toetsen uit het protocol leesproblemen en dyslexie afgenomen, als er twijfels zijn of de leerling aan alle voorwaarden voldoet om naar groep 3 te gaan.
- Informatie vanuit logopedie.
- Lees- en schrijfprijpheidstoets groep 2 (E. Vervaeke).
- Afname toets Cito Taal voor kleuters in groep 2.
- Signaleringen Veilig leren lezen in groep 3.

- Analyse van toetsen uit het leerlingvolgsysteem: Cito LOVS DMT en AVI in midden- en bovenbouw.
- Cito LOVS spelling 3.0 (groep 3 en 4) en Cito LOVS spelling (groep 5 t/m 8).

Signalen van dyslexie

Kleuters

- Zwakke mondelinge taalvaardigheid (woordenschat, mondeling taalgebruik zoals zinsbouw, woordvinding).
- Weinig belangstelling voor activiteiten rond beginnende geletterdheid.
- Moeite om klanken in de juiste volgorde op de juiste volgorde te kunnen plaatsen.
- Woorden of zinnen niet precies kunnen nazeggen.
- Weinig feiten en begrippen kennen, zoals links en rechts, kleuren, dagen van de week, de maanden.
- Moeilijk versjes en liedjes kunnen onthouden.
- Moeite hebben met het onthouden van algemene informatie als namen van leerlingen, soms van de leerkracht.
- Moeite met "hakken en plakken".
- Moeite met rijmen.

Niet alle kinderen met deze problemen ontwikkelen echter dyslexie. Een vertraagde spraak-taalontwikkeling en dyslexie in de familie heeft wel een voorspellende waarde.

Groep 3

- Zwakke fonologische vaardigheden.
- De letterkennis komt onvoldoende op gang.
- De letters worden onvoldoende in tempo gelezen.
- Traag leestempo woorden en teksten.
- Omkeringen b/d, ei/ie, eu/ui.
- Het weglaten, toevoegen of veranderen van woorden.
- Het verwarren van posities/tekens die op elkaar lijken.

- Een ander woord zeggen dan er staat (bv. kat=poes).
- Veel "gokken" of "letter voor letter" lezen.
- Lang doorgaan met spellend lezen of beginnen met radend lezen.
- Het lezen moeilijk of niet leuk vinden.
- Kinderen die onverwacht moeilijk meekomen in het leesproces kunnen dyslexie hebben.

Groep 4

- Een (te) laag leesniveau begin groep 4 (< E3).
- Een hekel hebben aan hardop lezen.
- Lang doorgaan met spellend lezen.
- Neiging tot radend lezen.
- Vaak struikelen bij het lezen, vaak een woord overslaan, delen van woorden weglaten, woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen.
- Het lezen van tekst gaat meestal beter dan het lezen van woordrijen (AVI - DMT).
- Er is vaak een groeiend verschil tussen het technisch leesvermogen en het vermogen een verhaal te begrijpen. Vaak kunnen kinderen 'veel beter' stillezen dan hardop.

Groep 5 tot en met 8

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs gericht op verdere automatisering van het lezen, steeds moeilijker woorden herkendend lezen en steeds zelfstandiger door middel van lezen informatie op te laten doen en hun kennis uit te breiden.

Signalen van dyslexie in groep 5-8 zijn:

- Een toenemende weerstand tegen leestaken.
- Discrepantie tussen begrijpend lezen en technisch lezen.
- Faalangst.

Deze kenmerken vallen op bij:

- a) Het hardop lezen (of uit de weg gaan).
- b) Spellengedrag.

- c) Het schrijven van teksten en het maken van een planning voor grotere werkstukken.
- d) Taken die te maken hebben met snel benoemen of de belasting van het korte termijn geheugen (ook bijv. bij hoofdrekenen).

5. Hulp bij leesproblemen

Groep 2

Deze leerlingen komen in aanmerking voor de Voorschotbenadering (Smit en Braams 2006) om een goede leesstart te maken in groep 3. De leerlingen krijgen extra begeleiding door een onderwijsassistent, remedial teacher of leerkracht in kleine groepjes. Doelen zijn: een voorschot geven op de ontwikkeling voor een goede leesstart in groep 3. Doel: de kinderen kunnen aan het eind van groep 2 twaalf tot achttien letters toepassen. Kinderen kunnen begin- en eindrijm toepassen. Het handelingsplan beslaat ongeveer 12 weken.

Groep 3

We gebruiken Connect Klanken en letters bij aanvang groep 3, preventief bij leerlingen die onvoldoende letterkennis hebben. Connect Woordherkenning na de herfst/wintersignalering en Connect Vloeiend lezen na de lentesignalering. De leerlingen krijgen de begeleiding van de extra leerkracht in kleine groepjes, ongeveer 12 weken (zie bijlage 3). Er wordt minimaal 1 uur extra instructie – en inoefentijd per week gegeven (3 x 20 minuten).

Lezen groep 4 t/m 8

In groep 4 krijgen de risicoleerlingen extra instructie technisch lezen van de extra leerkracht/remedial teacher met Estafette. Verder wordt er in groep 4 t/m 6 Ralfi gelezen met teksten uit

onder andere Nieuwsbegrip. In de bovenbouw lezen dyslecten met de onderwijsassistent extra Nieuwsbegrip, als preteaching of herhaling van de les. Daarnaast is er in de bovenbouw extra ondersteuning voor spelling.

Als de ouders particuliere remedial teaching buiten de school willen opstarten gaan wij als school ervan uit dat deze externe behandelaar met ons in overleg treedt en bereid is om samen te werken. We streven ernaar dat de hulp in het verlengde ligt van hetgeen er in de klas gebeurt.

6. Diagnostiek/onderzoek

Als - na evaluatie - blijkt dat na de eerste signalering de extra begeleiding van een half jaar niet het gewenste effect heeft gehad en het gestelde doel niet behaald is, kunnen we onze vermoedens van dyslexie uitspreken. We gaan in gesprek met ouders en continueren de begeleiding. Als de scores laag blijven in de volgende toetsperiode (januari of juni), adviseren we een onderzoek te starten naar dyslexie. Een geregistreerde GZ-psycholoog met dyslexie-expertise kan het onderzoek uitvoeren en een dyslexieverklaring afgeven. Doorgaans gebeurt dit pas vanaf midden groep 4.

Ouders kunnen in samenwerking met de school dyslexieonderzoek aanvragen bij een externe instantie. Een dyslexieverklaring kan nuttig zijn i.v.m. het aanschaffen van compensatiemiddelen voor dyslectische leerlingen (bv. Sprint, een ingesproken CITO Eindtoets) en voor hulp in het voortgezet onderwijs. Ook kan de diagnose dyslexie voor een leerling en / of zijn ouders een opluchting betekenen en de emotionele gevolgen van het probleem beperken. Wanneer de verklaring wordt afgegeven kan de (eventueel vergoede) behandeling starten.

Per 1 januari 2015 valt de zorg voor kinderen met ernstige enkelvoudige dyslexie (EED) onder de Jeugdwet. Dat betekent dat de gemeenten de taak krijgen deze zorg te organiseren en te financieren. De gemeente Soest werkt hierin samen met het samenwerkingsverband De Eem. Voor de vergoede dyslexiezorg zijn de volgende afspraken gemaakt:

- Dyslexieaanbieders conformeren zich aan de geldende kwaliteitsstandaarden (van het protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling 2.0; Blomert 1 mei 2013).
- De scholen treden op als poortwachter. Een leerkracht of intern begeleider biedt, als er een vermoeden bestaat van dyslexie, eerst intensief begeleiding conform het dyslexieprotocol. Indien het kind daarna nog onvoldoende scoort op genormeerde toetsen en er mogelijk sprake is van een (ernstige) achterstand die door het onderwijs niet kan worden opgelost en dat dyslexie daarvan de oorzaak kan zijn, dan verwijst de school het kind voor onderzoek.
- Ouders/verzorgers melden het kind aan bij een gekwalificeerde dyslexiezorgverlener die is aangesloten bij het NRD/KD (National Referentiecentrum Dyslexie/Kwaliteitsinstituut Dyslexie) en waarmee door de gemeente een zorgcontract is afgesloten (zie bijlage 1).
- Als uit onderzoek blijkt dat het kind ernstig enkelvoudig dyslectisch is, wordt de behandeling vergoed. Om voor de vergoedingsregeling in aanmerking te komen moet de school bij verwijzing van de leerling voor onderzoek een melding maken bij het samenwerkingsverband en de gemeente.

Voor kinderen bij wie sprake is van problemen naast de dyslexieklachten (bijvoorbeeld dyslexie in combinatie met ADHD, een spraak/taalstoornis, of een vermoeden hiervan), is een intensiever behandel- /begeleidingstraject nodig. In deze gevallen wordt eerst de bijkomende stoornis of beperking (vastgesteld en)

behandeld, voordat een kind in aanmerking komt voor een behandeling ernstige enkelvoudige dyslexie. Als de behandeling is gestart wordt vaak een extra evaluatie afgesproken om te bekijken of de behandeling aanstaat.

De strikte criteria voor aanmelding onderzoek in het kader van de vergoede behandeling zijn:

- Drie achtereenvolgende keren een E score (zwakste 10 %) in januari en juni op de DMT (Drie Minuten Toets).
- Onvoldoende vooruitgang na intensief remediëren in tussenliggende periodes.

Bij de DMT gaat het om de score van kaart 1, 2 (en 3) samen, de afzonderlijke kaarten mogen wel een D score bevatten.

Er wordt ook voldaan aan de strikte criteria als:

- Drie achtereenvolgende keren een E score wordt behaald op de Cito toets spelling in combinatie met 3 keer een D score (zwakste 16 %) op de DMT (score op kaart 1,2 en 3).
- Ook in dit geval moet er sprake zijn van onvoldoende vooruitgang na minstens een half jaar intensief remediëren.

Onder intensief remediëren wordt verstaan: 1 uur per week extra instructie (naast de reguliere lessen op het rooster voor de gehele groep).

Er kan ook sprake zijn van ernstige vermoedens van dyslexie zonder dat aan bovengenoemde criteria wordt voldaan. In dat geval zijn de kosten van onderzoek voor rekening van de ouders. School doet, indien wenselijk, vooronderzoek (EMT, Klepel, DST, Pldictee, kindgesprek).

Wanneer er wel dyslexie wordt geconstateerd, maar dit niet ernstig genoeg is om voor de vergoede behandeling in aanmerking te komen, verwijzen we naar een particuliere RT-praktijk.

De behandeling (1 x per week) van het kind vindt zoveel mogelijk plaats op school. Ouders en school gaan met elkaar in gesprek

om heldere afspraken te maken. Ook zal er regelmatig afstemming zijn tussen de leerkracht en de extern behandelaar. De behandeling duurt ca 45-60 weken (dit verschilt per behandelaar), waarbij er wordt verwacht dat het kind dagelijks thuis oefent, 20 à 30 minuten.

In de Bovenbouw kan tot een dyslexieonderzoek worden besloten terwijl bovengenoemde criteria niet van toepassing zijn. Een leerling die hoogbegaafd is kan de dyslexie compenseren en hogere scores halen, terwijl er toch ernstige lees- en/of spellingproblemen zijn. Signalen kunnen zijn: A/B scores voor rekenen en begrijpend lezen, terwijl de leerling op de DMT uitvalt: C / IV of lager. Ook kan een dip in het lezen na de vakantie een signaal zijn.

7. Samenwerking met ouders

Samenwerking en informatie-uitwisseling met de ouders van onze leerlingen is van groot belang.

Wij werken als volgt:

- Bij aanmelding op school vragen wij de ouders om informatie met behulp van de oudervragenlijst (o.a. over leesproblemen / dyslexie in de familie).
- De ouders worden ingelicht over de extra hulp die hun kind krijgt, de inhoud van de hulp wordt besproken en ouders krijgen tips en informatie over de aanpak thuis (zie bijlage 3).
- Er wordt medewerking gevraagd van de ouders om de hulp op school te ondersteunen.
- Er vinden regelmatig evaluatiegesprekken plaats met betrekking tot de voortgang.
- Bij een aanmelding voor een extern onderzoek is formele toestemming van de ouders noodzakelijk.

8. Begeleiding

Door uit te gaan van een aantal voor de dyslexiebegeleiding belangrijke handelingsprincipes is een brede invulling van de begeleiding mogelijk:

➤ Accepteren

Het accepteren van de problemen van de dyslecticus vormt de basis voor elk handelingsplan. Dyslectici blijven op de een of andere manier moeite houden met onderdelen van de schoolvakken. Het is heel belangrijk dat het kind en de omgeving weten, dat het bepaalde problemen heeft als gevolg van dyslexie. Er wordt naar gestreefd om met de ouders af te spreken dat er met het kind en in de groep openlijk over wordt gepraat. Waardeer inspanningen en goede resultaten. Stel haalbare eisen en vergelijk niet met medeleerlingen. Stel passende en concrete doelen waardoor het haalbaar wordt. Bijvoorbeeld: oefen woorden als vakantie en politie op niveau van E4, omdat E4 het doel is. Schenk aandacht aan wat hij/zij goed kan.

➤ Begrijpen

Naast acceptatie is het begrijpen van de problemen van de dyslecticus de basis voor handelen. Dit geldt voor het kind zelf, de medeleerlingen, leerkracht en ouders.

➤ Compenseren

Compenserende maatregelen zijn bedoeld om de belemmeringen van de dyslexie te verminderen en leerlingen in staat te stellen op hun leeftijdsniveau te functioneren. Binnen de school wordt er gebruik gemaakt van de volgende compenserende middelen, afhankelijk van de onderwijsbehoeften van het individuele kind:

- Sprint, hiervoor is een handleiding beschikbaar, die de leerling vrij zelfstandig kan doorwerken.
- Opzoekboekje/kaart, tafelkaart.
- Bijwijskaart of leeslineaal.
- Vergroten toetsen.
- Toetsen afgedrukt op lichtgekleurd papier.

- Teksten bij zaakvakken kunnen worden voorgelezen door leerkracht of medeleerlingen.
- De leerkracht arceert met de leerling (van te voren) de kernwoorden in de tekst (begrijpend lezen).
- De leerling leest een tekst vooraf op een rustig moment (begrijpend lezen).
- De leerling krijgt bij dictees een langere denktijd.
- De leerling mag ook informatieboekjes en strips lezen.
- Er wordt gelezen met een leesmaatje.
- Bij rekenen laten we de leerling alle tussenstappen opschrijven.

Dispenseren

Voor bepaalde vakken zijn er mogelijkheden voor dispensatie:

- Er wordt een keuze in oefenstof gemaakt, zodat het kind minder in tijdsdruk werkt.
- De werktijd wordt verlengd bij schriftelijk werk.
- Het werk wordt in kleinere delen opgedeeld.
- De leerling hoeft alleen de antwoorden op te schrijven.
- Bij begrijpend lezen mag de leerling samenwerken met andere leerlingen.
- De Cito eindtoets kan op CD-rom beluisterd worden.
- Methodegebonden toetsen kunnen mondeling worden afgenomen.

Bij de Citotoetsen volgen we de richtlijnen van Cito, zoals opdelen van de toets, digitale afname en terug toetsen. De SKOSS (Stichting Katholiek Onderwijs Soest) volgt de Cito handleiding. Dit betekent dat alleen compenserende of ondersteunende hulpmiddelen, zoals beschreven in de handleiding van de betreffende toets zijn toegestaan. Een tafelkaart bij Cito Rekenen-Wiskunde kan bijvoorbeeld niet gebruikt worden.

Het plan van aanpak wordt 2 keer per jaar met de ouders geëvalueerd en eventueel aangepast, na de toetsperiode. Dit wordt altijd met de ouders besproken.

9. Overdracht naar volgende bouw

Ieder kind met dyslexie heeft een eigen handelingsplan. Van groot belang is dat dit overgedragen wordt naar de volgende bouw, zodat het kind vanaf dag 1 weet dat het op dezelfde manier mag werken als in de vorige bouw. Dit voorkomt frustratie bij het kind en ouders. Een Jaarhandelingsplan kan hierbij ondersteunend zijn. Als de leerling digitale boeken nodig heeft, moeten die tijdig (mei) besteld worden. Daarvoor moet ook met de nieuwe leerkracht worden afgestemd.

10. Overdracht naar het voortgezet onderwijs

Op het moment dat een dyslectische leerling doorstroomt naar het Voortgezet Onderwijs draagt het Primair Onderwijs zorg voor overdracht van benodigde informatie middels het reguliere onderwijskundig rapport. Daarbij wordt helder aangegeven welke specifieke onderwijsbehoeften deze leerling heeft en welke hulp tot dan toe is geboden. Ouders zijn verantwoordelijk voor het overdragen van de dyslexieverklaring aan het Voortgezet Onderwijs.

Bijlage 1 Aanbieders dyslexieonderzoek

Met de volgende zorgaanbieders heeft met de gemeente een zorgcontract afgesloten:

Opdidakt (behandeling op school)
E-Vizier (behandeling op school)
OPPU-NDU (geen behandeling op school)
RID (geen behandeling op school)
I-WAL (geen behandeling op school)
Aadyslexie Peter Ploum
Addia
Gooise Psychologenpraktijk-Joep van Vugt-Tien voor Tien
Gooise psychologenpraktijk-voor Kind en Jeugd
Logopedie en psychologiepraktijk Hamminga
Samenwerkingsverband dyslexie
Orthodadadvies Johan Woudenberg
Praktijk Meering
Psychologenpraktijk De Ziel
Taalspurt
Driestar educatief
BSV schooladvies
VIAA
Comenius

Bijlage 2 Tips voor thuis

- o Elke dag 10 minuten voorlezen bevordert leesplezier en is belangrijk voor de ontwikkeling van de woordenschat. Blijf dat altijd doen, zeker omdat je kind zelf niet zo snel boeken op zijn of haar niveau kan lezen.
- o Kinderen met dyslexie hebben veel extra oefening nodig om een minimaal technisch leesniveau te bereiken. Ouders kunnen hun kind daarbij helpen door veel voor te lezen en samen te lezen.

- Regelmatig oefenen is effectiever dan 1 x per week: liever 4 x per week 15 à 20 minuten.
- Een ontspannen sfeer zorgt dat het kind gemotiveerd blijft.
- Lees vanuit de interessesfeer, met voldoende afwisseling.
- Leesboekjes op het juiste AVI-niveau zijn inhoudelijk vaak te kinderachtig voor dyslectische leerlingen. Gebruik daarom geen standaard materialen maar vraag waar het kind belangstelling voor heeft. Zijn dat dinosaurussen? Kies dan een boek over dinosaurussen. Als dat boek veel moeilijke woorden bevat, kunt u die van tevoren aanstrepen. Wanneer het kind hardop gaat voorlezen, lees dan de moeilijke woorden voor/mee. Vaak blijken kinderen dan veel meer te kunnen dan u zou verwachten.
- Leen boeken uit de bibliotheek van het Makkelijk lezenplein.
- Lees samen uit mee leesboeken (bijv. Een kroon voor Tes, Maria van Eeden).
- Hardop lezen is vaak minder motiverend, maar verwerking kan ook gebeuren door te laten vertellen over het gelezen werk
- Corrigeer leesfouten niet voortdurend, maar lees direct mee als het woord niet lukt.
- Lees de eerste bladzijde voor om goed in het verhaal te komen. Lees daarna op speelse manier voor, bijvoorbeeld om de beurt een bladzijde.
- Geef zelf het goede voorbeeld door ook zelf thuis te lezen.
- In spelvorm kan ook met taal gespeeld worden: jeugdscrabble, letterdobbelstenen, memoriespelletjes ed.
- Geheugenspelletjes: ik ga op vakantie en neem mee....
- Spelletje Hebbes (groep 3): print de letters die de leerling al heeft gehad 3 x uit op gekleurd papier. Maak hiervan een stapel. Spreek van te voren af welke letter de Hebbes-letter is (een letter die moeilijk is voor het kind). Om de beurt leggen kind en ouder een letter neer. Wanneer de Hebbes-letter wordt neergelegd wordt Hebbes geroepen. Degene die dit het snelste doet krijgt de hele stapel. Er wordt in hoog tempo

gespeeld. Elke letter wordt steeds benoemd, we spreken daarbij fonetisch (dus niet de alfabetletter!). Wie de hoogste stapel heeft wint. Met dit spel worden alle letters geoefend en het kind concentreert zich op de moeilijke letter. Variatie: steeds de gewonnen stapel onderop de stapel en na 3 minuten kijken wie de hoogste stapel heeft; bedenk een woord bij de letter, een zin, wat voor soort klank is het?

- o Zorg dat er genoeg tijd overblijft voor de dingen die het kind leuk vindt en waar het goed in is (hobby's, sport).
- o Door kwaliteiten te benadrukken, krijgen kinderen een positiever beeld van zichzelf.
- o Geef kinderen de kans om te laten zien wat ze kunnen en prijs ze als ze iets goed hebben gedaan. Benadruk dat ze hun succes zelf hebben bereikt: omdat ze hard gewerkt hebben of goede strategieën hebben gebruikt.

Bijlage 3 Extra hulp bij leesproblemen

Voorschotbenadering groep 2

De Remedial teacher geeft twee keer per week 20-30 minuten de voorschotbenadering. Aan de hand van een letter wordt er gedurende twee weken intensief geoefend. Vooraf wordt in kaart gebracht wat deze kinderen al beheersen, achteraf wordt dit ook gemeten (toetsen protocol leesproblemen en dyslexie groep 1-2). Doel is om de kinderen een voorschot te geven op de ontwikkeling voor een goede leesstart in groep 3. De kinderen kunnen aan het eind van groep 2 twaalf tot achttien letters toepassen.

Kinderen kunnen begin- en eindrijm toepassen.

In de lessen komen de volgende onderdelen aan bod

- Introductie letter
- Letter zien, voelen, klankgebaren (www.onderwijsgek.nl)
- Letter in verhaal opzoeken (Spellen met specht/kijk mijn letter)
- Letter schrijven (Ello)

- Auditieve oefeningen (rijmen, waar hoor ik de .... vooraan enz.)
- Klanken bingo (Spellen met specht)
- Drietallen (Spellen met specht)
- Raad het woord (Spellen met specht)
- Werkblad (Lettercircus – Delubas)

Connect Klanken en letters groep 3

Wanneer bij de herstsignalering van VLL onvoldoende beheersing van de teken-klank koppeling blijkt en het lezen van de mkm woorden niet vloeiend verloopt, wordt Connect Klanken en letters ingezet. Doel is dat de klank-teken koppeling zo wordt zo beheerst dat de teksten van VLL bij de wintersignalering beheerst gelezen worden. Het klankbewustzijn wordt verbeterd, het technisch lezen ('decoderen') wordt beheerst. DMT B niveau. Een connectsessie duurt ongeveer 20 minuten en wordt drie keer per week met dezelfde leerlingen, in een kleine groep uitgevoerd.

Fase 1: Rijmpje voorlezen

Fase 2: Stoplichtletter

Fase 3: "Zoek de Letter"

Fase 4: Woorden schrijven

Fase 5: Woorden lezen

Fase 6: Samen lezen

Tijdens de uitvoer van Connect Klanken en Letters worden teksten meerdere malen

gelezen. In de drie achtereenvolgende sessies omtrent een bepaalde letter worden in

de fase 'Samen lezen' steeds dezelfde bladzijden gelezen.

In elke sessie wordt met een zogenaamd connectrijtje gewerkt, dat door de

leerkracht wordt opgesteld. Voorafgaand aan het opstellen van het connectrijtje zoekt

de leerkracht eerst een leesboekje op passend niveau, waarin de betreffende letter

veel voor komt. De leerkracht selecteert een aantal bladzijden dat gelezen gaat

worden en kiest hieruit twee woorden waar de betreffende letter

in voorkomt. Deze twee woorden vormen de basis voor het connectrijtje. Voor elke sessie wordt een nieuw connectrijtje opgesteld. Een connectrijtje bestaat uit zes woorden. Met behulp van vier andere woorden wordt een overgang gemaakt tussen de twee gekozen woorden. Hierbij wordt in elk woord steeds één letter veranderd.

Connect Woordherkenning groep 3

Dit wordt ingezet wanneer op de wintersignalering VLL onvoldoende wordt gescoord, ondanks verlengde instructie en Connect klanken en letters. De teken-klank koppeling wordt nog onvoldoende beheerst. Daarnaast wordt op woord- en tekstniveau nog onvoldoende gebruik gemaakt van directe woordherkenning. Op DMT kaart 1 en 2 is een D/E score gehaald. AVI M3 wordt niet beheerst.

Doel is verbetering van de woordherkenning van woorden met medeklinkerclusters, tweelettergrepige woorden en meerlettergrepige woorden. Nauwkeurigheid is hierbij belangrijker dan tempo. Doel is dat de leerlingen bij de lentesignalering van VLL alle t/m kern 6 aangeboden letters voldoende en vlot beheersen. Voor de DMT halen de leerlingen minimaal een C score en AVI M3.

Met de leesboekjes van VLL (maan/zon versie) van de kern die op dat moment wordt aangeboden wordt het programma uitgevoerd. De inhoud van een sessie ziet er als volgt uit:

- Fase 1: Voorlezen
- Fase 2: Woorden schrijven
- Fase 3: Woorden lezen
- Fase 4: Simultaan lezen ('koor lezen')
- Fase 5: Woordlotto
- Fase 6: Duo lezen
- Afsluiting

Connect Vloeiend Lezen groep 3 en 4

Dit is een programma voor kinderen die de aanvankelijke leeshandeling beheersen, maar niet komen tot het automatiseren daarvan. De centrale doelen van Connect Vloeiend Lezen zijn: leeskilometers maken en het komen tot vloeiendheid. In de groep stellen we als doel dat de kinderen aan het eind van het jaar een C score halen op de DMT kaart 1 en 2 en AVI E3 (groep 3). Ter bevordering van deze vloeiendheid wordt gebruik gemaakt van herhaald lezen. Binnen een connectsessie wordt een tekst meerdere malen gelezen. Connect Vloeiend Lezen wordt in kleine groepjes (drie tot zes leerlingen) onder begeleiding van de leerkracht worden uitgevoerd. Een connectsessie duurt ongeveer 20 minuten en wordt drie keer per week met dezelfde leerlingen uitgevoerd.

Connect Vloeiend Lezen is een gestructureerd programma waarbij in elke sessie een aantal fasen wordt doorlopen. Er wordt gebruik gemaakt van de leesboekjes van Lekker lezen (niveau 2 en 3). In één week wordt gedurende drie sessies met dezelfde tekst gewerkt. De inhoud van een sessie is wisselend; er is een verschil in

de fasen die doorlopen worden in de eerste, tweede en derde sessie. De inhoud van de sessies binnen een week ziet er als volgt uit:

Fase 1: Oriëntatie (alleen bij sessie 1)

Fase 2: Voorlezen (en interactie bij sessie 1)

Fase 3: Simultaan lezen ('koor lezen')

Fase 4: Woorden schrijven en lezen

Fase 5: Duo lezen (bij sessie 3 fluisterlezen)

Afsluiting

Ralfi-lezen

RALFI staat voor **R**epeated **A**ssisted **L**evel **F**eedback **I**nteraction. Kinderen die langdurig veel te traag lezen maar de spellende leeshandeling beheersen, komen in aanmerking voor RALFI lezen. Hierbij leest een groepje kinderen samen met de leerkracht 4 tot 5 keer in de week een relatief moeilijke tekst. De teksten sluiten aan bij de belevingswereld van de kinderen en het niveau mag tot drie niveaus boven het beheersniveau liggen. Omdat een RALFI-tekst 5 keer in de week gelezen wordt, is niet iedere

tekst automatisch te gebruiken als RALFI-tekst. Een RALFI-tekst is een informatieve tekst; niet verhalend. Het kind kan door de tekst iets over het onderwerp leren. De tekst bevat ongeveer 300 woorden. Het onderwerp is belangrijker dan het niveau. Uit onderzoek is gebleken dat zwakke lezers, bij gebruik van de RALFI methode, een tekst kunnen lezen die tot 3 AVI niveaus boven het beheersniveau ligt. We gebruiken op school hiervoor de Nieuwsbegrip teksten.

